МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 3 (50), 2025

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Ризики продовольчої безпеки в умовах невизначеності: аналітика, управління, прогнозування, фінансово-маркетингові інструменти мінімізації”

м. Київ, МАУП, 23 грудня 2025 р.

Київ
2025

Є. А. Степаненко, Г. О. Кузьменко
Механізми публічного адміністрування забезпечення продовольчої безпеки в умовах невизначеності *104*

Г. О. Кузьменко
Консалтинг як інструмент трансформації освітньої політики безпеки в умовах невизначеності *107*

А. А. Телендій
Інформаційно-аналітична підтримка органів публічної влади у мінімізації ризиків продовольчої безпеки в умовах невизначеності *110*

М. В. Шайдулін, А. А. Телендій
Адаптація європейських підходів до управління продовольчою безпекою в Україні в умовах невизначеності *113*

В. В. Чайка, Н. А. Сіцінський
Регуляторні механізми держави у стабілізації продовольчих ринків в умовах невизначеності *116*

О. М. Слоневський, Г. О. Кузьменко
Механізми міжсекторальної взаємодії у публічному управлінні продовольчою безпекою в умовах невизначеності *119*

С. В. Рудь, А. А. Телендій
Стратегічне планування у сфері продовольчої безпеки в умовах невизначеності *122*

О. О. Оліферук, Н. А. Сіцінський
Публічно-приватне партнерство як інструмент зниження продовольчих ризиків в умовах невизначеності *126*

О. В. Настенко, Г. О. Кузьменко
Система управління продовольчими ризиками в публічному адмініструванні: аналітичний та організаційний виміри в умовах невизначеності *129*

А. В. Ігнатенко, Н. А. Сіцінський
Ризик-орієнтований підхід у публічному управлінні продовольчими системами в умовах невизначеності *132*

О. О. Оліферук, Н. А. Сіцінський
Соціально-економічні ризики продовольчої безпеки та управлінські відповіді публічної влади в умовах невизначеності *135*

Є. В. Кравчук, Н. А. Сіцінський
Державна політика продовольчої безпеки: виклики та управлінські інструменти реагування в умовах невизначеності *138*

А. В. Ігнатенко, Н. А. Сіцінський
Ризики продовольчої безпеки як об'єкт управлінського аналізу в системі публічної влади в умовах невизначеності *141*

5. Ризик-орієнтоване управління підприємствами в умовах невизначеності зовнішнього контексту. *Аграрний менеджмент та підприємництво*. URL: https://amtp.org.ua/index.php/journal2/article/view/539
6. Продовольча безпека України: виклики та перспективи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2023/72.pdf
7. Analysis of food security in Ukraine: current realities and future trends. *Social Development*: *Economic and Legal Issues*. URL: https://www.eu-scientists.com/index.php/sdel/article/view/161

О. О. ОЛІФЕРУК
здобувач другого (магістерського) рівня освіти, ННІУЕБ

Н. А. СІЦІНСЬКИЙ
д-р наук з держ. упр., професор кафедри ННІУЕБ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ВІДПОВІДІ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Соціально-економічні ризики продовольчої безпеки є найбільш гострими та масовими проявами вразливості харчових систем, оскільки безпосередньо впливають на добробут населення, соціальну стабільність та економічну стійкість держави. В Україні, де війна з 2022 року спричинила значне зниження доходів домогосподарств, зростання витрат на продукти, масове внутрішнє переміщення осіб, дефіцит робочої сили в аграрному секторі та інфляційний тиск, ці ризики залишаються критичними навіть у 2025–2026 роках [1].

Соціально-економічні ризики розуміються як загрози, пов'язані з погіршенням економічної доступності продовольства, зниженням купівельної спроможності населення, нерівномірним розподілом ресурсів та соціальною вразливістю груп (малозабезпечені, ВПО, багатодітні сім'ї, літні особи, діти). Актуальність теми посилюється необхідністю балансування між підтримкою виробництва та захистом споживачів у умовах обмежених бюджетних ресурсів. Метою даних тез є проаналізувати ключові соціально-економічні ризики продовольчої безпеки в сучасних умовах України та управлінські відповіді публічної влади на них.

Соціально-економічні ризики є складовою чотирьох класичних вимірів продовольчої безпеки (наявність, доступність, використання, стабільність), але найсильніше проявляються в аспекті економічної доступності та соціальної вразливості.

Вони формуються під впливом [2]:

- макроекономічних факторів (інфляція, безробіття, девальвація);
- військово-економічних шоків (втрата робочих місць, міграція, руйнування інфраструктури);
- структурних проблем (нерівність доходів, регіональна диференціація).

Нормативно-правова основа включає [3]:

- Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року (схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 684-р);
- Методику розрахунку індикаторів продовольчої безпеки (оновлена 2025 р.);
- програми соціального захисту (законодавство про адресну допомогу, субсидії на ЖКП, продовольчі ваучери);
- міжнародні зобов'язання (Ціль 2 ЦСР ООН, рекомендації FAO щодо соціально орієнтованої політики).

Сучасні ризики в Україні (станом на 2025–2026 рр.) [4]:

- зниження купівельної спроможності населення — зростання частки витрат на харчування в бюджеті домогосподарств (до 50–60 % у низькодоходних групах), інфляція на продукти, падіння реальних доходів;
- зростання соціальної вразливості — понад 5 млн ВПО, значна кількість малозабезпечених сімей, діти та літні особи в зонах ризику недоїдання або обмеженого доступу до якісного харчування;
- регіональна нерівність — значні диспропорції між західними/центральними регіонами та прифронтовими/деокупованими територіями (дефіцит продуктів, вищі ціни, обмежена торгівля);
- дефіцит робочої сили та демографічні ризики — відтік кадрів з аграрного сектору, старіння сільського населення, що загрожує зниженням виробництва в довгостроковій перспективі;
- інфляційно-спекулятивні ризики — сезонні та кризові стрибки цін на соціально значущі продукти, спекуляції на ринках.

Ці ризики посилюються енергетичними атаками, що впливають на зберігання та транспортування продуктів.

Публічна влада застосовує багатошаровий комплекс заходів [5]:

• адресна соціальна підтримка: продовольчі ваучери та грошова допомога вразливим групам (програми Мінсоцполітики, міжнародна допомога); субсидії на оплату ЖКП, що звільняють кошти на харчування; програми шкільного та дитячого харчування (бюджетне фінансування);

• регулювання цін та ринків: граничні торговельні надбавки на соціально значущі продукти; державні інтервенції (закупівля до резерву, стабілізаційні заходи); моніторинг цін та антиспекулятивні перевірки (Антимонопольний комітет, Держпродспоживслужба);

• підтримка виробництва та доходів у сільській місцевості: дотації на гектар, компенсації витрат (пальне, добрива, насіння); пільгове кредитування та гранти для малих фермерів і домогосподарств; програми зайнятості в АПК (сезонні роботи, навчання);

• регіональні та місцеві ініціативи: локальні програми громад (ярмарки, соціальні городи, запаси продуктів); підтримка коротких ланцюгів постачання (фермерські ринки, прямі продажі);

• інформаційні та превентивні заходи: кампанії з раціонального харчування та само забезпечення; моніторинг соціально-економічних індикаторів (частка витрат на харчування, рівень недоїдання).

Для підвищення ефективності пропонується [6]:

- розширити адресну продовольчу допомогу через цифрові платформи (єдиний реєстр вразливих груп);
- запровадити національну програму "Соціальний продовольчий кошик" з фіксованими цінами для малозабезпечених;
- посилити регіональну диференціацію політики (вищі субсидії для прифронтових та сільських територій);
- інтегрувати соціально-економічні індикатори в щомісячний моніторинг продовольчої безпеки;
- розвивати громадсько-приватне партнерство для локальних продовольчих систем (мережі + громади);
- посилити міжнародну допомогу (FAO, WFP, ЄС) на соціальні програми та відновлення доходів.

Соціально-економічні ризики залишаються найбільш чутливим виміром продовольчої безпеки України в умовах тривалої війни та економічних трансформацій. Управлінські відповіді публічної влади (адресна допомога, регулювання цін, підтримка виробництва та регіональні ініціативи) дозволяють пом'якшувати ці ризики, запобігаючи масовому недоїданню та соціальній дестабілізації. Водночас для переходу до довгострокової стійкості необхідні більш системні рішення: цифрова адресність допомоги, посилення регіональної політики, інтеграція соціальних та економічних інструментів. Ефективна протидія цим ризикам є запорукою не лише продовольчої, а й загальної національної безпеки. Подальші дослідження мають фокусуватися на оцінці ефективності адресних соціальних програм та впливу регіональної диференціації політики на зниження соціально-економічної вразливості.

Джерела

1. Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.07.2024 № 684-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-prodovolchoi-bezpeky-ukrainy-na-period-do-2027-roku-ta-zatverdzhennia-operatsiinoho-planu-zakhodiv-z-ii-realizatsii-i230724-684
2. Продовольча безпека України в умовах соціально-економічних трансформацій. *ResearchGate*. 2023–2026. URL: https://www.researchgate.net/publication/375262088_Prodovolca_bezpeka_Ukraini_v_umovah_socialno-ekonomicnih_transformacij
3. Оцінка продовольчої безпеки України в системі соціально-економічної безпеки під час воєнного стану. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 12(294). URL: https://eco-science.net/issue/%E2%84%96-12-294-%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-2025

4. Напрями забезпечення продовольчої безпеки України в умовах російсько-української війни. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2025. № 1(44). URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2025/1/4.pdf
5. Економічна безпека України в умовах високих воєнних ризиків та глобальної нестабільності. *Національний інститут стратегічних досліджень*. 2025. URL: https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitychni-dopovidi/ekonomichna-bezpeka-ukrayiny-v-umovakh-vysokykh-voyennykh-ryzykiv
6. Продовольча безпека: світові тенденції та можливості агропродовольчого комплексу України: монографія. Київ: НУБіП, 2022 (оновлення 2025). URL: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u317/2022_monografiya_prodovolcha_bezpeka.pdf

Є. В. КРАВЧУК
здобувач другого (магістерського) рівня освіти, ННІУЕБ

Н. А. СІЦІНСЬКИЙ
д-р наук з держ. упр., професор кафедри ННІУЕБ

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ: ВИКЛИКИ ТА УПРАВЛІНСЬКІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАГУВАННЯ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Державна політика продовольчої безпеки є системною складовою національної безпеки України, що спрямована на гарантування фізичної, економічної та соціальної доступності безпечного та поживного продовольства для всіх груп населення в умовах нормального функціонування та під час криз. В умовах повномасштабної війни з 2022 року, яка спричинила окупацію значних сільськогосподарських територій, руйнування інфраструктури, блокаду морських шляхів експорту, енергетичний терор та глобальні наслідки для світового ринку, державна політика набула виняткової актуальності [1].

Політика реалізується через комплекс законодавчих, інституційних, економічних та організаційних заходів, спрямованих на подолання викликів та забезпечення стійкості продовольчої системи. Актуальність теми посилюється тривалістю воєнного стану, необхідністю післявоєнного відновлення та інтеграцією з європейськими стандартами. Метою даних тез є проаналізувати ключові виклики державної політики продовольчої безпеки в сучасних умовах та управлінські інструменти реагування на них.

Державна політика базується на принципах [2]:

- комплексності — охоплення всіх чотирьох складових продовольчої безпеки (наявність, доступність, використання, стабільність);
- пріоритетності — продовольча безпека як елемент національної безпеки;